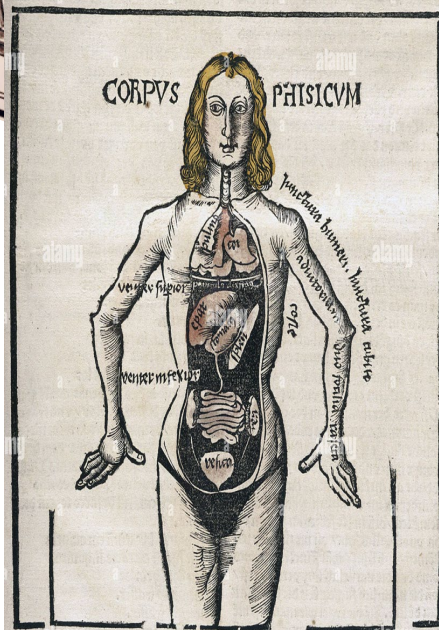

Tıbbın cinsiyeti

Prof. Dr. Nüket Paksoy Erbaydar,
MD, Msc, MA

erbaydar@hacettepe.edu.tr

Halk Sağlığı Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

Neden önemli?

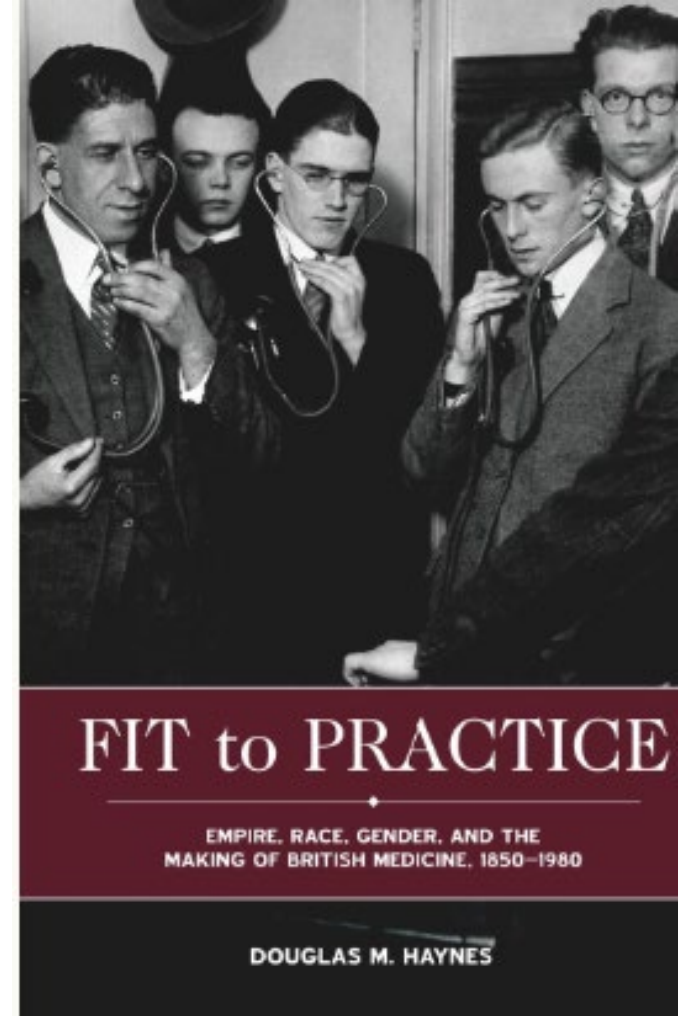
Çünkü;

- Tıbbın tarihi temel olarak erkekler ve onların sağlığına dairdir.

Batıda 'beyaz erkek'

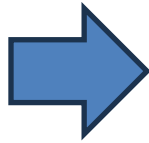
- Tıp geçmişte büyük ölçüde 'cinsiyet kör' olarak gelişmiştir.
- 'Normal' in sınırları erkeğe göre çiziliyor diğerleri norm dışı
- Toplumsal cinsiyet konusunda artan farkındalığın kadınlara sunulan hizmetleri gözden geçirme gereksinimi doğurması

- ...

Sex- and gender-sensitive medicine (SGSM)

Cinsiyet ve
toplumsal
cinsiyet
duyarlılığı tıp

- Sağlık hizmetlerinde biyolojik farklılıkların (cinsiyet) ve sosyo-kültürel iktidar yapılarının (toplumsal cinsiyet) oynadığı rolü merkeze alır.
- Hem cinsiyetin hem de toplumsal cinsiyetin sağlık davranışlarını, hastalıkların gelişimini, tanı ve tedavi süreçlerini ve uzun vadeli etkilerini nasıl etkilediğine odaklanır.
- Ayrıca SGSM, sağlık sisteminin yapısına, yerleşik geleneklerin sağlık çalışanlarının iş gücü dağılımına ve fırsatlarına nasıl yansıdığına da dikkat çeker.
- Bu durum ise verilen sağlık hizmetlerine ve yapılan araştırmalara yansır.

Toplumsal cinsiyet


```
graph TD; A[Toplumsal cinsiyet] --> B[Tıp]; A --> C[Sağlık]; A --> D[Sağlık hizmeti];
```

Tıp

Sağlık

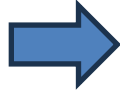
Sağlık hizmeti

Tıbbın cinsiyeti

Andreas Vesalius

«De humani corporis fabrica libri septem» «Fabrica»
«İnsan Vücudunun Yapısı Üzerine»

Evrensel beden

Erkek bedeni

- Kadın cinsel organlarını erkek cinsel organlarının içe dönük bir versiyonu gibi betimlenir.
- Kadın bedeni ise genellikle sapma veya varyasyon olarak ele alınır.

«Tek cinsiyet modeli»

«Thomas Laqueur »

1514-1564

Cinsiyetsiz değil, erkek merkezli bilgi üretimi

‘Anatomische les van Dr Willem van der Meer’ Michiel Jansz. van Miereveld, 1617

Rembrandt van Rijn "The Anatomy Lesson of Dr. Nicolaes Tulp" The Hague 1632

Cornelis de Man "Delft's anatomist Cornelis Gravesande Anatomy Lesson" (1681)

St Thomas' Surgeon, William Cheselden FRS giving an anatomical demonstration to spectators. Charles Phillips, circa 1730.

Robert Hinckley "*First Operation under Ether* (1882–1893)

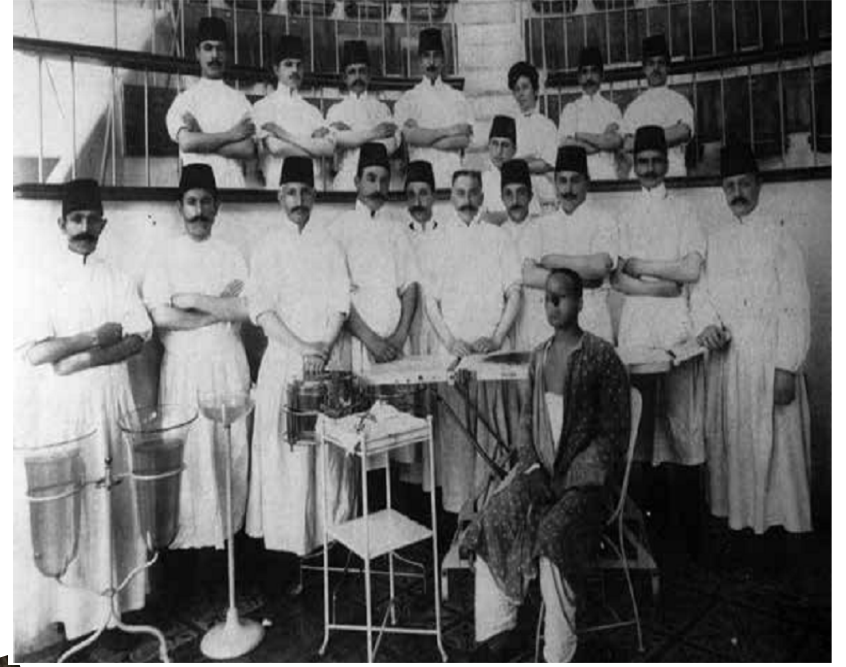
Dr. John Collins Warren ilk uygulamayı yapıyor. Massachusetts General Hospital (16 Ekim 1846)

Harvard Medical School, graduating class, June 1888

Tıphane-i Amire/ Hekimbaşı Mustafa
Behçet Bey

Haydarpaşa Numune Hastanesi, Cemil
Topuzlu, ameliyat öncesi

Gelibolu Hilal'i Ahmer Sağlık
Heyeti; Servet'i Fünun, 15
Temmuz 1915

**Dr. Elizabeth
Blackwell**

1849, graduated from
Geneva Medical
College, Geneva, N.Y.
(Hobart Medical
College)
1821-1910

**Dr. Rebecca Lee
Crumpler**

New England
Female Medical
College 1864
Tıp diploması alan
İlk Afro-Amerikalı
kadın
1831-1895

Dr. Zaruhi Kavalciyan

Zarohie Serope Kavaljian
Hekim ve cerrah.
Boston University School
of Medicine (1903)
Adres: Adabazar, Türkiye
1877 -1963

Dr. Safiye Ali Krekeler

İstanbul Amerikan Kız
Koleji
Würzburg Julius-
Maximilians Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Hekimliğe başlangıç
1922
1891-1952

Prof. Dr. Fatma Müfide Küley

- 1922 Darülfünun Tıp Fakültesi'ne kayıt
- 1928 mezuniyet
- 1933 Dahiliye uzmanı
- 1936-1942 Haydarpaşa Numune Hastanesi Dahiliye Kliniği
- 1943 Doçent
- 1952 profesör
- 1963 İstanbul Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Kliniği Gastroenteroloji Bölümü kurucusu
- 1945 Türk Tıp Cemiyeti genel sekreteri
1961 Türk Tıp Cemiyeti başkanı
- 1949 [Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği](#)'nin kurucu üyesi
- *Zehirlenmeler*", "*Sindirim Sistemi Hastalıkları*", "*İç Hastalıklarında Diyetle Tedavi*"

1899-1995

University of Utah School of Medicine

A look into history. . . Shown here are medical informatics pioneer Homer R. Warner, M.D., Ph.D. (seated), former AMIA president, Reed M. Gardner, Ph.D. (right), and notable researcher, Allan Pryor, Ph.D. (center).

KADIN İNSAN MIDIR?

"Karşıdan iki kişi geliyor sandım. Meğerse bir
erkekle karısıymış."

RUS ATASÖZÜ

Antonio Molinari; *Adam and Eve*, about 1701-1704

Kadın Düşmanlığı (Misogyny)

- Kadınlardan kadın oldukları için nefreti içeren kültürel tutumdur.
- Misogyny, ataerkil toplumlarda yüzyıllardır bir ideoloji ya da inanç sistemi olarak işlev görürken kadınları düşük statüde tutmaya, güce ve karar verme mekanizmalarına erişimlerini kısıtlamaya hizmet eder.
- Kadınlar da günah keçisi olarak kendilerine biçilen bu rolü içselleştirirler.
- Medya dünyası da kadının kendinden nefret etmesini sağlayacak nesneleştirici imgeler üretir.
- Kadınları plastik cerrahi anoreksiya ve bulimia üçgenine sıkıştırır.

Holland J. (2016) Mizojini.

Johnson, Allan G (2000). The Blackwell Dictionary of Sociology

Flood, Michael (2007). Int. Enc. Of Men and Masculinities

Kadınların hak mücadelesi

- Kadının da İNSAN olduğunun kabul edilmesi
- “Havva’nın laneti”nin reddi

WHICH DO YOU PREFER?

THE HOME OR STREET CORNER FOR WOMAN?

VOTE **NO** ON WOMAN SUFFRAGE
OCTOBER 19th

THE HOME LOVING WOMEN
DO NOT WANT THE BALLOT

**VOTE
NO**

TO AMENDMENT 8
FOURTH PLACE ON BALLOT

JAN 21 1903

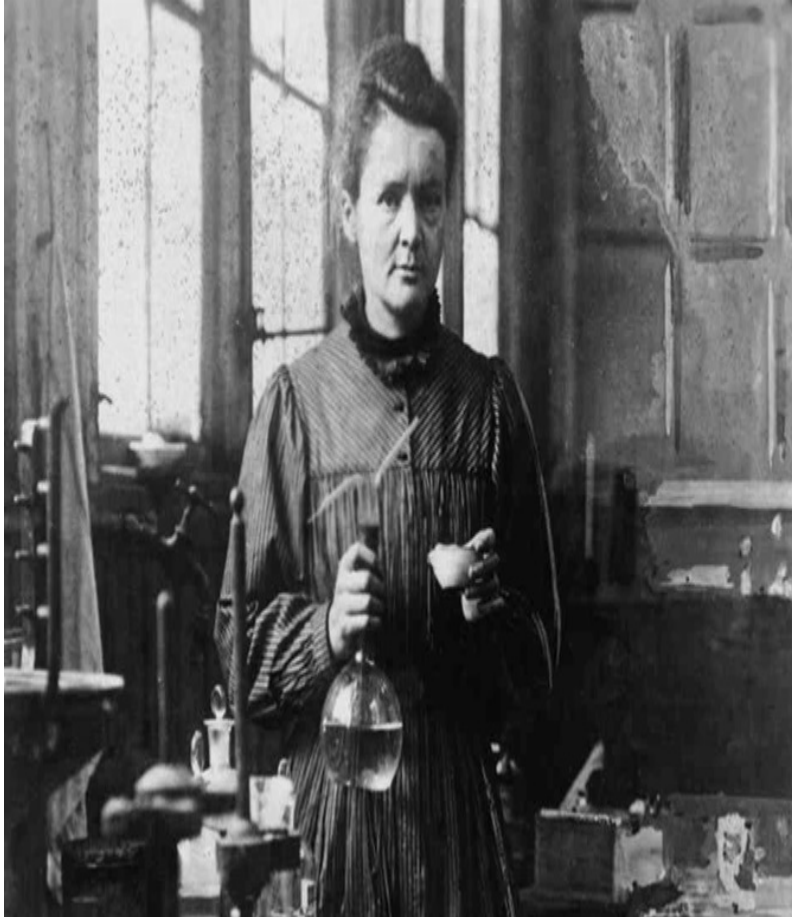
VOTES FOR WOMEN

Copyright 1903 E.W. Gustin

Election Day!

NEW HAVEN
JAN 21 1903
VOTES FOR WOMEN
JAN 21 1903

Radyum ve Polonyumun keşfeden bilim insanı

Marie Curie, 1867-1934

Nobel Fizik Ödülü

1903

Elliott Cresson Madalyası

1909

Nobel Kimya Ödülü

1911

Willard Gibbs Madalyası

1921

Davy Madalyası

1903

John Scott Madalyası

1921

Matteucci Madalyası

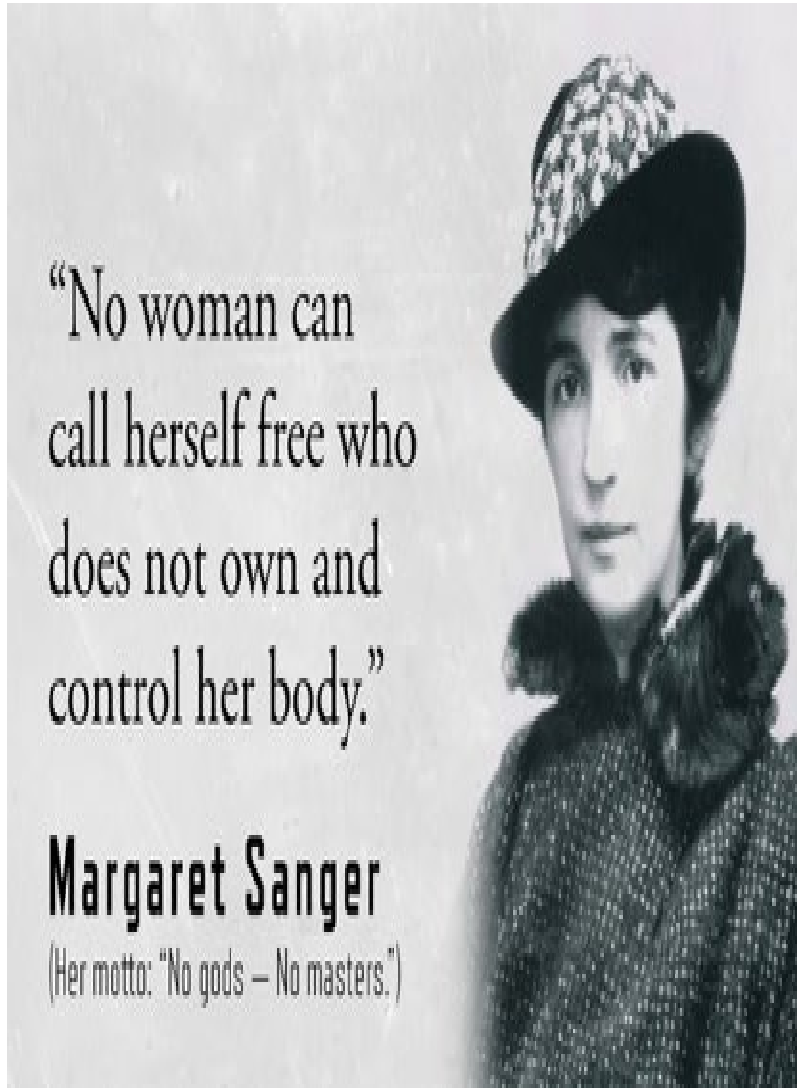
1904

Benjamin Franklin Madalyası

1921

Actonian Ödülü

Margaret Sanger ve sihirli küçük haplar

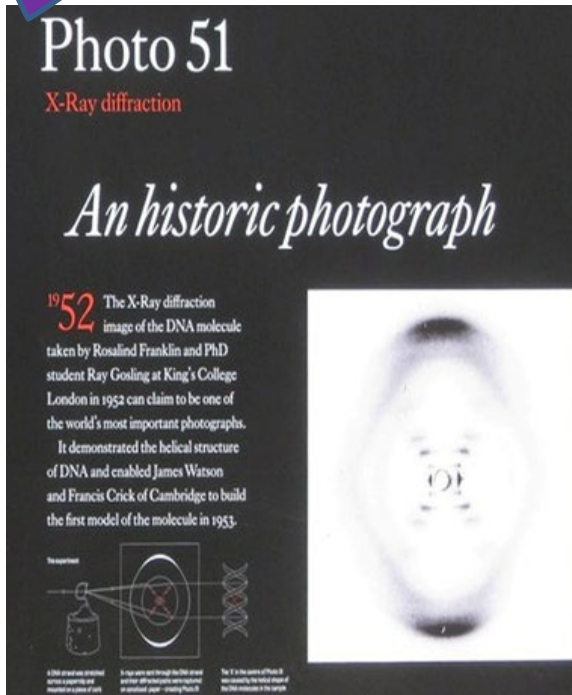
- Margaret Sanger, kadınların cinsel ve üreme sağlığı ve hakları ile ilgili ilk mücadeleyi başlatan kadınlardan biridir.
- Doğum kontrol hapının bulunmasında kritik rolü vardır.
- Batılı kadınlar doğum kontrol hapı sayesinde doğurganlıklarını, bedenlerini, yaşamlarını kontrol altına alabilmiştir.

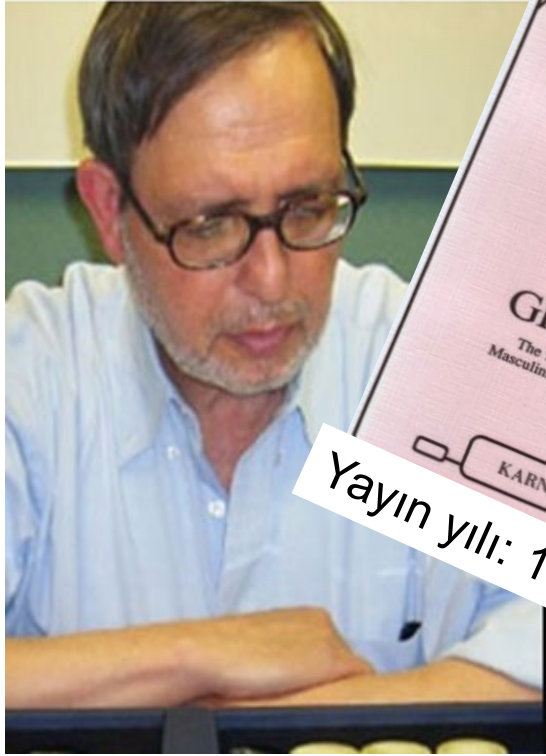
Rosalind Franklin DNA'nın double helix yapısını keşfetti

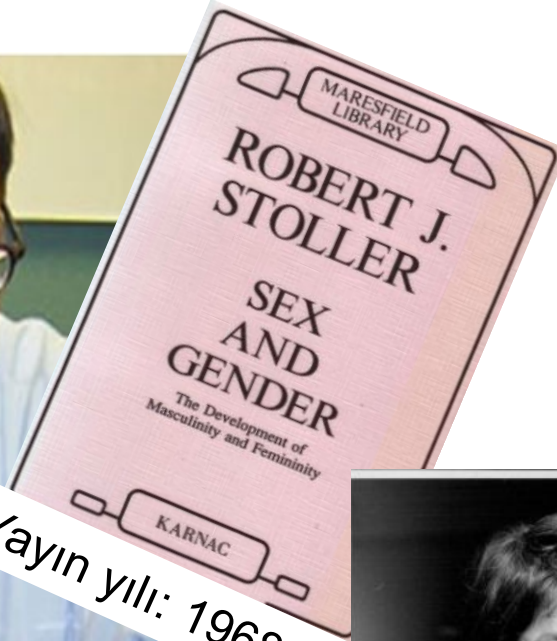
Watson ve Crick DNA'nın yapısını buldu.

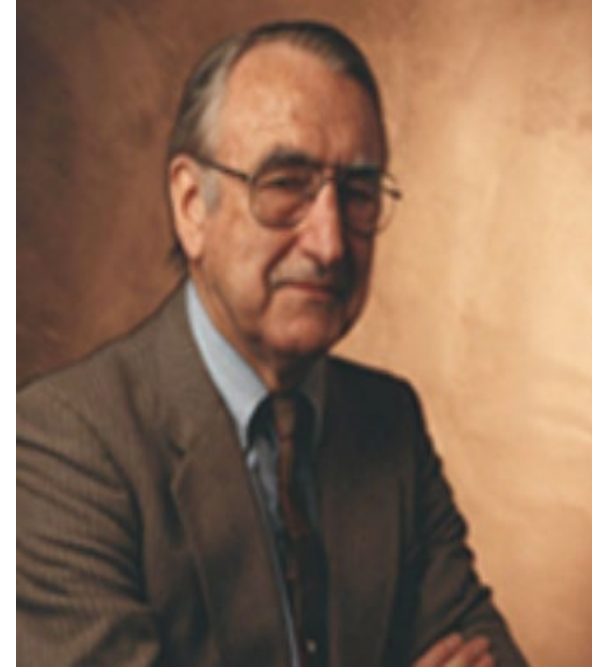
Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Dr. Robert Stoller (Psychiatrist,
UCLA ,USA)

Yayın yılı: 1968

John Money (1921–2006)
«Toplumsal cinsiyet kimliği»
«Toplumsal cinsiyet rolü»

Ann Oakley
Sex, Gender, and Society (1972)

Toplumsal cinsiyet

Kadınlar ve erkekler arasında kadın ve erkek olmakla ilişkili sosyal ve kültürel olarak kurgulanan kalıp yargılara, rollere, olanaklara ve ilişkilere atıfta bulunan bir kavramdır.

Dünya Ekonomik Forumu, Toplumsal Cinsiyet Uçurumu İndeksi, ülke sıralaması, 2024

Rank	Economy	Score	Score change from	Rank change from
		0-1, 1=parity	2023	2023
1	Iceland	0.935	+0.023	-
2	Finland	0.875	+0.012	+1
3	Norway	0.875	-0.004	-1
4	New Zealand	0.835	-0.021	-
5	Sweden	0.816	+0.001	-
6	Nicaragua	0.811	-	+1
7	Germany	0.810	-0.005	-1
8	Namibia	0.805	+0.003	-
9	Ireland	0.802	+0.007	+2
10	Spain	0.797	+0.007	+8

Rank	Economy	Score	Score change from	Rank change from
		0-1, 1=parity	2023	2023
127	Türkiye	0.645	+0.007	+2
128	Fiji	0.642	-0.009	-7
129	India	0.641	-0.002	-2
130	Qatar	0.640	+0.013	+3
131	Kuwait	0.636	-0.015	-11
132	Maldives	0.633	-0.016	-8
133	Lebanon	0.632	+0.003	-1
134	Benin	0.629	+0.013	+4
135	Egypt	0.629	+0.003	-1
136	Oman	0.628	+0.014	+3
137	Morocco	0.628	+0.007	-1

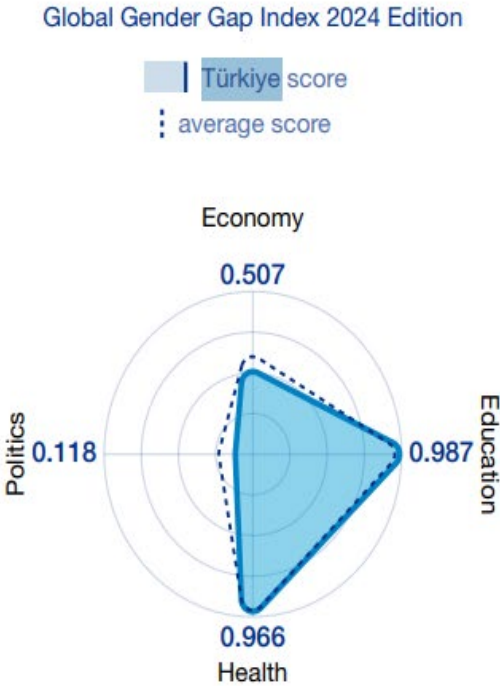
İzlanda 15 yıldır 1. sırada

Toplumsal Cinsiyet Uçurumunu %93,5 düzeyinde kapatmıştır.

Türkiye Avrupa bölgesinin en kötü durumdaki ülkesi.

Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği karnesi 2024

Economy Profile	Score (imparity = 0, parity = 1)	Rank (out of 146 countries)	Index Edition
Türkiye	0.645	127th	2024

Overview	2024		▼ 2023	
	Score	Rank	Score	Rank
Index and Subindex				
Global Gender Gap Index	0.645	127th	0.638	129th
📊 Economic Participation and Opportunity	0.507	133rd	0.500	133rd
📖 Educational Attainment	0.987	90th	0.980	99th
⚕️ Health and Survival	0.966	98th	0.966	100th
🏛️ Political Empowerment	0.118	114th	0.106	118th

Kaynaklara ve
olanaklara erişim

Hane içi karar verme
sürecine katılım

Sağlık arama
davranışı

Sağlığın cinsiyeti

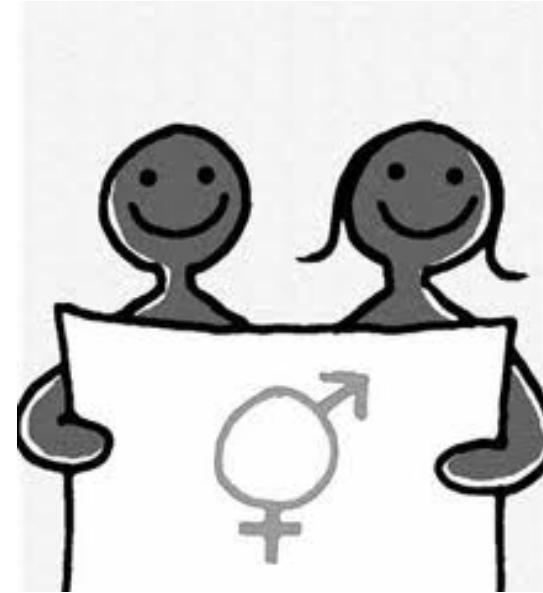
Zararlı sosyal
beklentiler

Sağlığa zararlı
geleneksel
uygulamalar

Sağlık bilgisine
erişim

Kadın ve erkeklerin sağlık sorunlarında farklılıklar/sorunlar

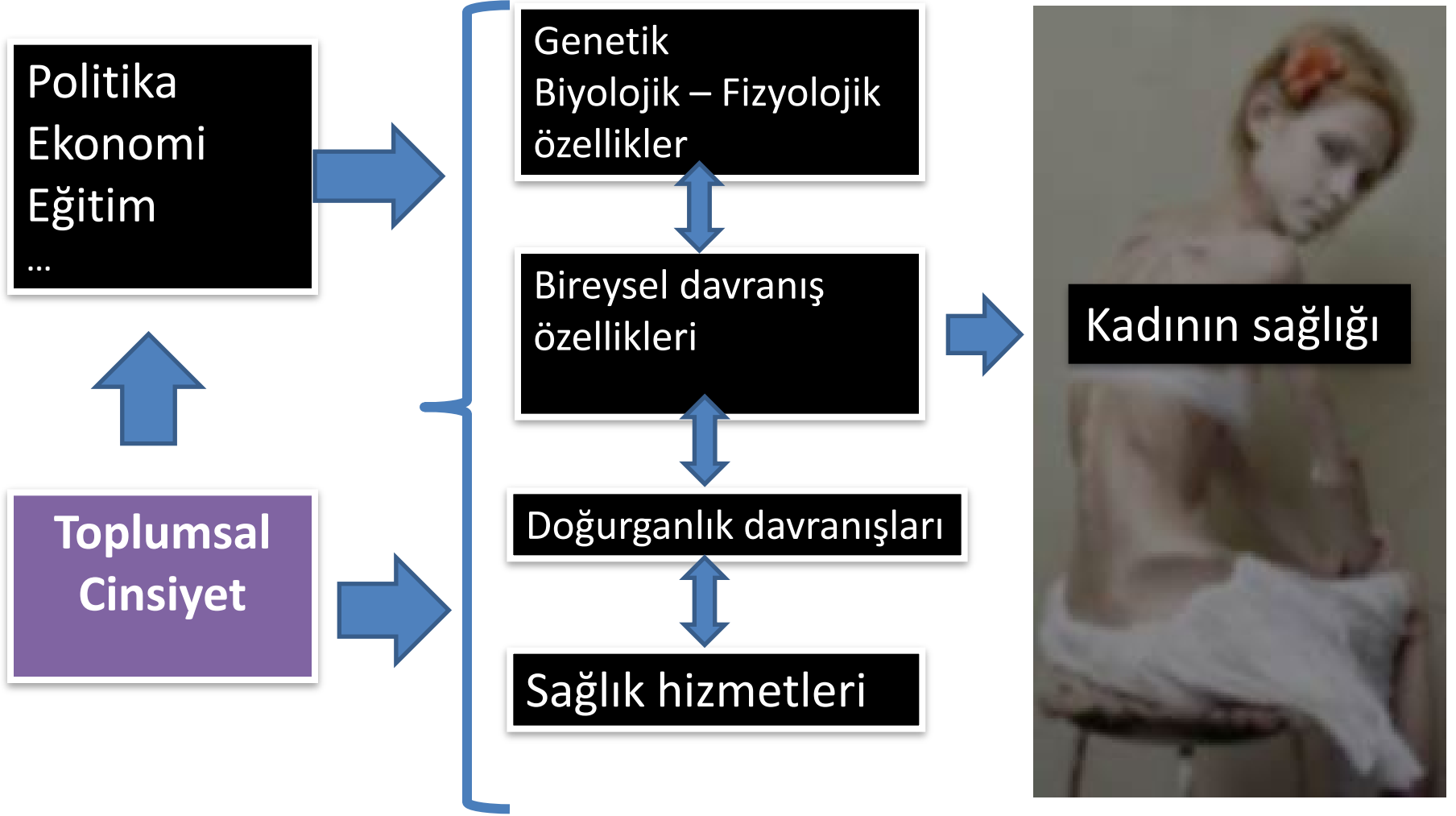
- Bir hastalığın doğal seyri ♀ ve ♂ farklı olabilmektedir (biyolojik-fizyopatolojik)
- Toplumsal kořullar cinsiyetlerin biyolojisini farklı etkileyebilir,
- Hastalıkların erken tanı ve tedavisinde,
- Sağlık hizmetlerine ulaşım ve kullanımında,
- Sağlık hizmeti sunanların ♀ ve ♂'e yaklaşımlarında farklılık olabilmektedir.

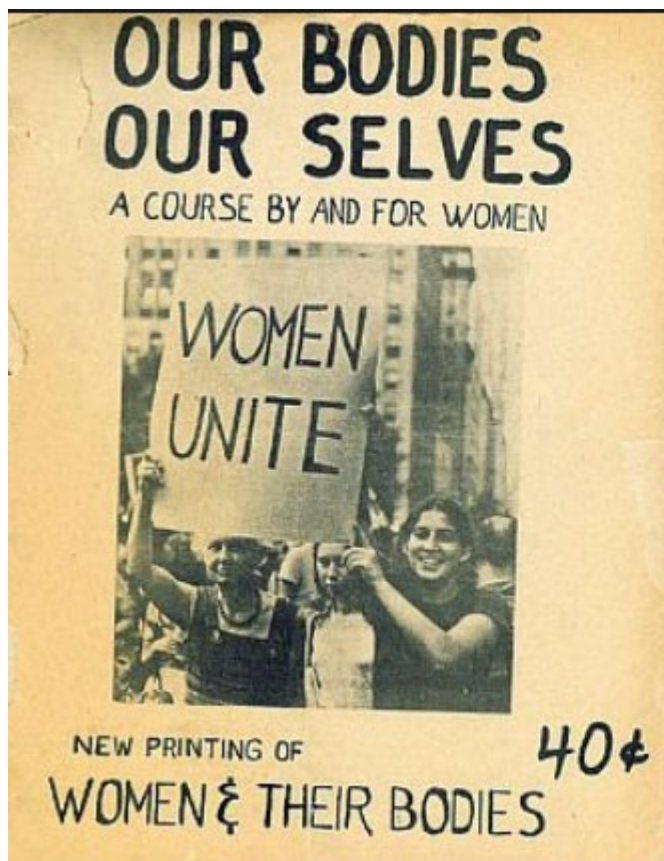
Sir Michael Marmot
«Eşit olmayan bir dünyada sağlık» konuşması
Royal College of Physicians, Londra , UK, 18 Ekim 2006

- DSÖ Sağlıkın Sosyal Belirleyicileri Komisyonu Mart 2005
- 9 temel çalışma alanı +
 - Erken çocukluk çağı gelişimi
 - İstihdam koşulları
 - Sosyal dışlanma
 - **Kadınlar ve toplumsal cinsiyet**
 - Hakkaniyet
 - Kentsel yerleşimler
 - Küreselleşme
 - Sağlık sistemleri
 - Öncelikli halk sağlığı durumları

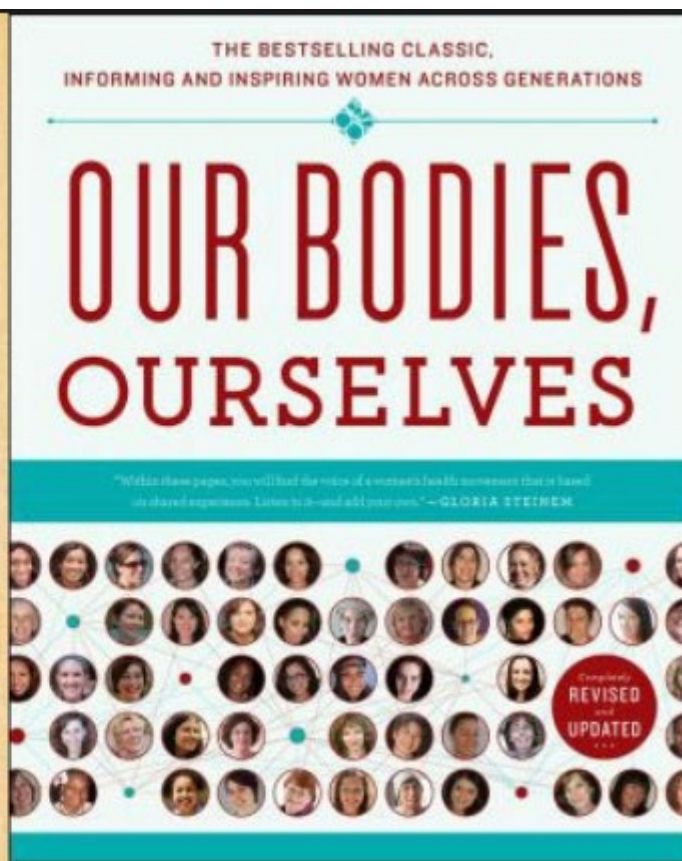
Bir sonuç olarak kadın sağlığının belirleyicileri

Bedenlerimiz bizimdir!

1978

2011

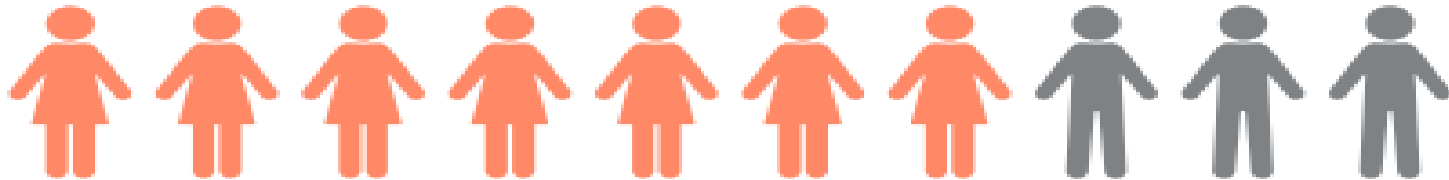
Sağlığın hizmetlerinin cinsiyeti

Gender of health services

Sağlık insangücü içinde kadın çalışanların payı, 2019

- 234 milyon sağlık çalışanı var.

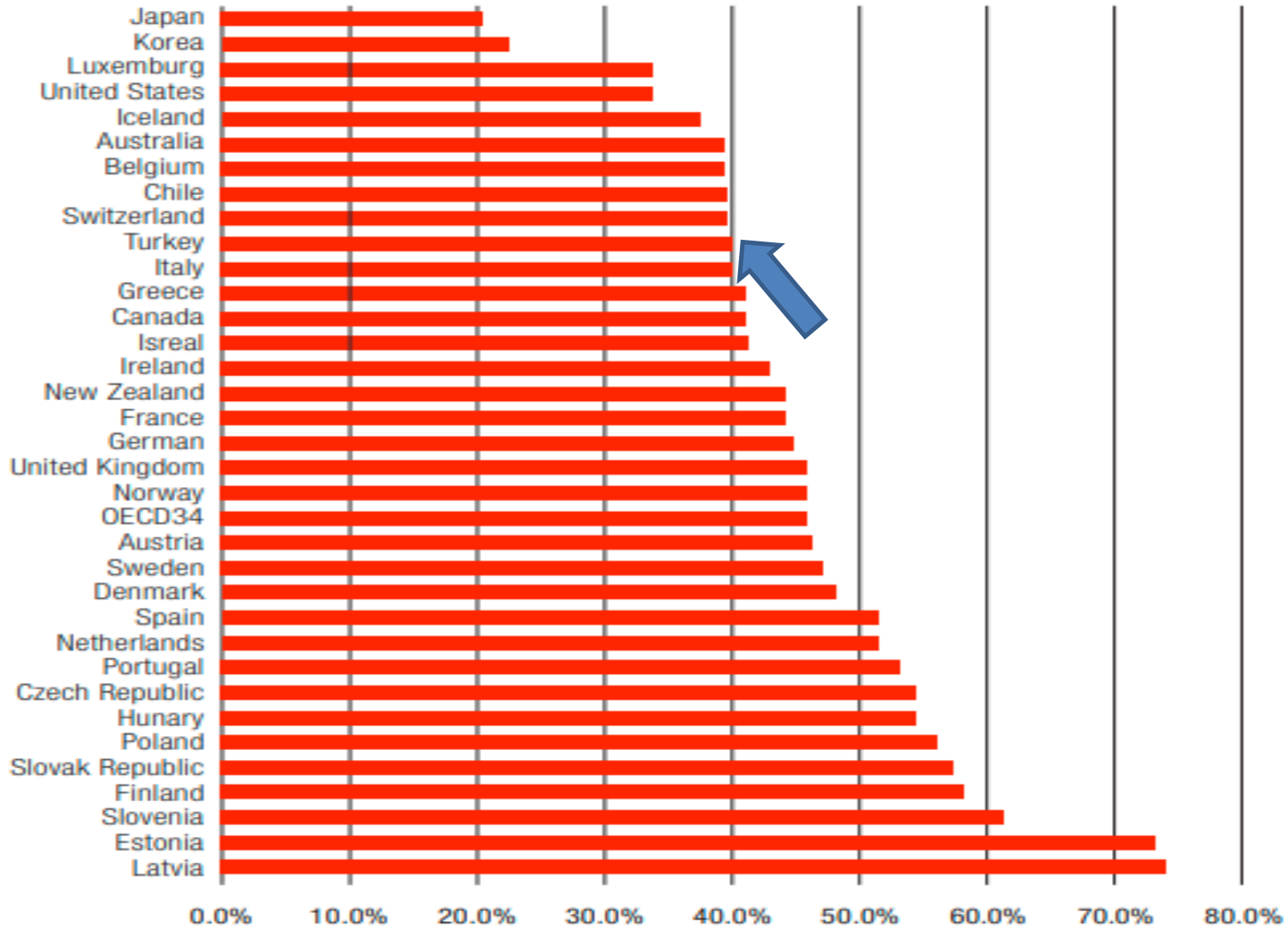
**WOMEN COMPRISE 7 OUT OF 10 SOCIAL
HEALTH CARE WORKERS**

Dünya = % 70,30

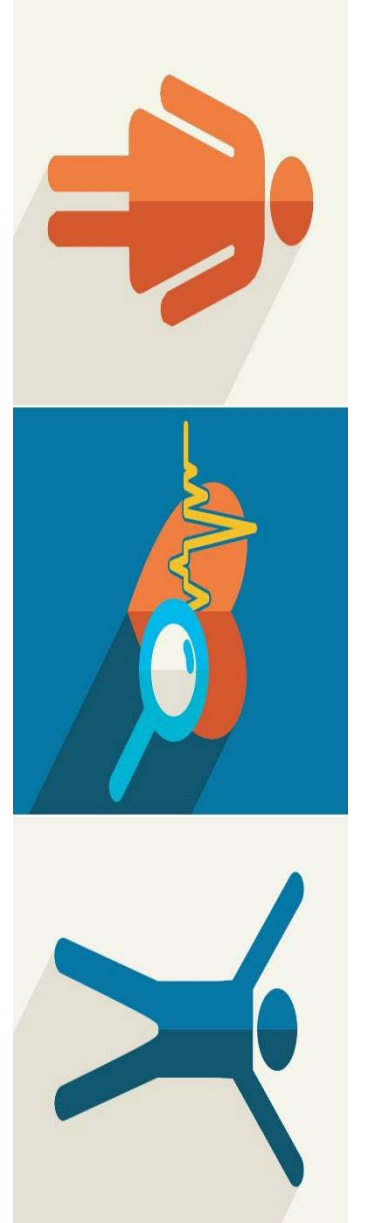
Türkiye= % 66,97

Kadın hekimlerin oranı

Sağlık hizmeti kullanımı

- Yüksek gelirli ülkelerde erkekler daha az sağlık hizmeti kullanırlar (Tam zamanlı çalışma, çalışma sürelerinin daha uzun olması, kadınlardan daha az esnek iş takvimlerinin olması vb, uzun bekleme süresi).
- Danimarkalı erkekler daha yüksek hastane yatış ve mortalite hızına sahiptir. Bu durum koruyucu sağlık hizmetlerini daha az kullanmalarına bağlanmaktadır.
- LGBTİ+'lar önleyici sağlık hizmetlerine daha az başvurur. Tedaviyi sürdürme davranışları genel toplumdan daha düşüktür. Damgalanma, sağlık çalışanlarının yanlı davrandıklarına dair algı, klinik ve kültürel bilgi eksikliği ve toplumsal cinsiyete duyarsız hizmet sunma vb gibi nedenler.

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinde görev yapmakta olan öğretim üye ve görevlilerinin tıp alanı ve cinsiyete göre dağılımı (2016)

Tıp alanı	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		n	%**
	n	%*	n	%*		
Dahili tıp	129	47,8	141	52,2	270	53,3
Cerrahi tıp	28	21,9	100	78,1	128	25,2
Temel tıp	63	57,8	46	42,2	109	21,5
Toplam	220	43,4	287	56,6	507	100,0

*Satır yüzdesi alınmıştır.

**Sütun yüzdesi alınmıştır.

$P<0,001$

Toplumsal cinsiyetin
anakımlaştırılması
(Gender mainstreaming)

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

17 GOALS TO TRANSFORM OUR WORLD

2015-2030

- Bütün dünyada kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırın
- Kadın ticareti, cinsel ve diğer sömürü şekillerini de içerecek biçimde kamusal ya da özel alanda kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sonlandırın
- Çocuk yaşta ve zorla evlendirmeyi ve kadın sünneti gibi zararlı uygulamaları ortadan kaldırın
- Sunulacak kamu hizmetleri, oluşturulacak altyapı ve sosyal koruma hizmetleri yoluyla karşılıksız emek ve ev eksenli çalışmayı görünür kılın ve ekonomik olarak bedelini ödeyin; ev içi ve aile üyeleri arası sorumlulukların paylaşımını destekleyin

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

17 GOALS TO TRANSFORM OUR WORLD

- Politik, ekonomik ve kamusal hayatta kadınların tam ve etkin biçimde katılımını ve fırsat eşitliğini sağlayın
- Herkesin cinsel ve üreme açısından sağlıklı olmasını ve üreme haklarına erişimini sağlayın
- Ekonomik kaynaklar için kadınlara eşit haklar vermek üzere Ulusal kanunlarla uyumlu olacak biçimde reformları hayata geçirin; arazi ve diğer tür mülkler, finansal hizmetler, kamuya ait varlıklar ve doğal kaynaklarla ilgili olarak mülkiyet hakkına sahip olabilmeleri; bunların kontrolünde yer almaları
- Kadınların güçlenmesi için bilgi ve iletişim teknolojileri başta olmak üzere teknoloji kullanımını artırın.
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek ve kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi için güçlü politikalar ve dönüştürücü yasal düzenlemeleri uygulamaya koyun.

5 GENDER
EQUALITY

2015-2030

Peki biz ne yapabiliriz?

- Hekim farkındalığı- kadın erkek demeden
- Bilinç yükseltme
- Toplumsal cinsiyet perspektifi ve analizi
- Savunuculuk
- Yayınlar (kitap, rapor, araştırma,...)
- Raporlar

Hacettepe Üniversitesi
Tıp Fakültesi

Teşekkür ederim.